

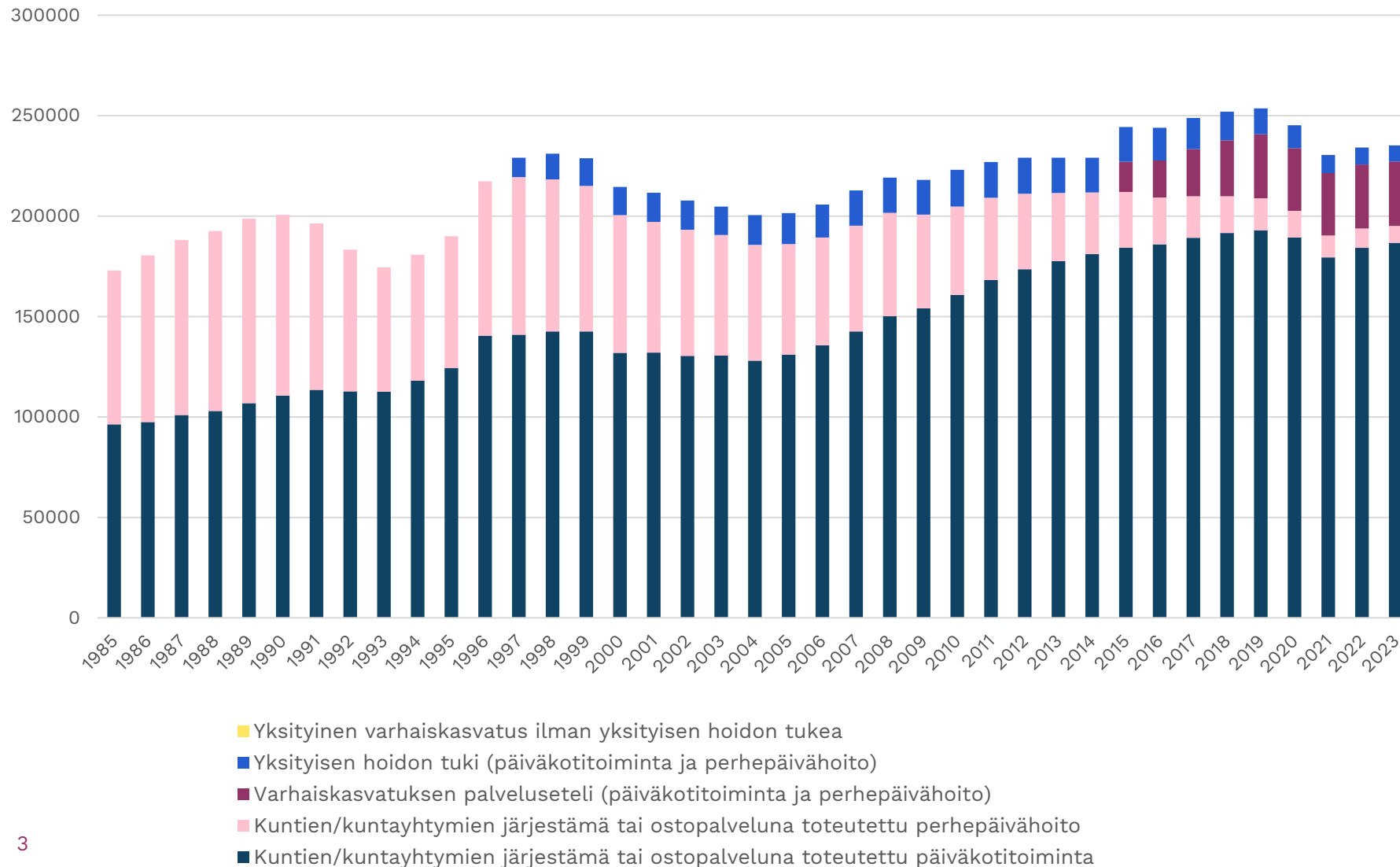
Miksi varhaiskasvatukseen kuluu aiempaa enemmän rahaa kunnissa?

Tarkastelu varhaiskasvatuksen järjestämiskustannuksista
vuosina 2022-2023

Taustalla tapahtunut paljon

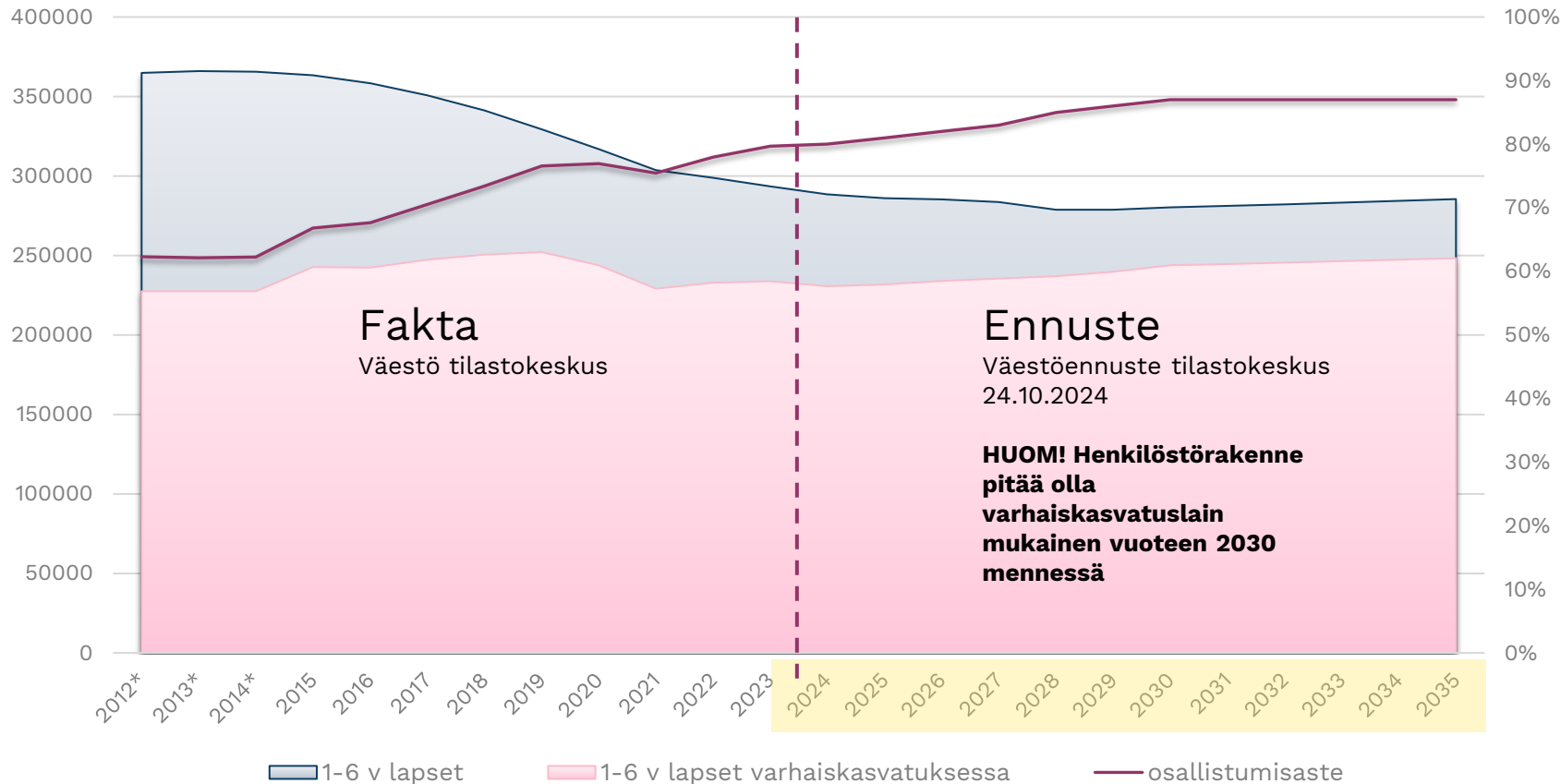
- Varhaiskasvatuksessa on tehty lainsäädännöllisiä muutoksia lyhyessä ajassa paljon.
 - Mm. Varhaiskasvatuksen tuen lakimuutos, useat asiakasmaksulain muutokset, varhaiskasvatuksen mitoitussääntelyn tarkentaminen. Lisäksi perhevapaa uudistus vaikuttaa myös varhaiskasvatukseen.
- Toiminnan eri muotojen (päiväkoti, perhepäivähoito, palveluseteli, yksityisen hoidon tuki ja kotihoidon tuki) välillä on tapahtunut muutoksia
 - Perhepäivähoidossa lasten määrä vähenee, päiväkodeissa lasten määrä kasvaa.
 - Yksityisen hoidon tuen käyttö on vähentynyt ja palvelusetelitoiminnan lisääntynyt. Kotihoidontuen käyttö on vähentynyt, minkä takia alle 3-vuotiaiden määrä varhaiskasvatuksessa on lisääntynyt.
- Lähes 54 % varhaiskasvatusta käyttäville perheille ei enää muodostu tulojen perusteella maksua
 - Maksujen poistumisen myötä kuntalaisten palvelukäyttäytyminen muuttunut, esim. palveluvaraukset laajentuneet. Ilmoittaminen poissaoloista vähentynyt, palvelua varataan ”varmuuden vuoksi”
 - Kunnan mahdollisuus ohjata perheiden palvelun käyttöä erilaisin maksuhyvityksin ei enää onnistu
- Kunnat ovat parantaneet sijaikäytäntöjä, palkannut lisähenkilöstöä, parantaneet työolosuhteita. Töitä riittää edelleen.

Varhaiskasvatukseen osallistuneet lapset 1985-2023

- Osallistuminen lisääntynyt erityisesti 2000 -luvulla
- Koronavuosien osalta osallistuminen laski mutta on sen jälkeen kääntynyt jälleen nousuun
- **Varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrä kasvaa edelleen, vaikka ikäluokat pienenevät.**
- Siirtymä perhepäivähoidosta päiväkotiin ja yksityisen hoidon tuelta palveluseteliin

Vaikka varhaiskasvatusikäisten lasten määrä vähenee, lasten määrä varhaiskasvatuksessa voi silti kasvaa

* Palveluseteli mukana lapsimäärissä vasta 2015 alkaen

Lapsia varhaiskasvatuksessa:
 2019: 252 117 (76,6 %)
 2021: 229 128 (74,7 %) **Korona**
2022: 232 926 (78 %) Korona
2023: 233 832 (79 %)

2027: 235 415 (84 %)
2030: 243 796 (87 %, n. +1 %yks./vuosi)
 2035: 248 347 (osallistuminen 2030 tasolla)

Vuonna 2030 voi olla noin 10 000 lasta enemmän kuin 2023

Jos osallistuminen jää nykytasolle (n. 80 %):
 → **Osallistuvien lasten määrä vähentyy nykyisestä**

Mikä selittää kustannusten muutosta?

- **Varhaiskasvatukseen tehty merkittäviä panostuksia sekä kuntien että saatujen avustusten osalta**
 - Henkilöstömäärä kasvanut lapsimäärätarvetta enemmän
 - Palkkakehitys edennyt työntekijöille myönteisempään suuntaan
 - Panostettu työolosuhteisiin ja sijaisjärjestelyihin
 - Kelpoisen henkilöstön saatavuudessa ei edelleenkään merkittävää muutosta, vaikka asiaan on kiinnitetty huomiota ja ratkaisujakin tehty
 - Johtamista kehitetään ja tuetaan erilaisin vara- ja apulaisjohtaja järjestelyin
- **Varhaiskasvatuksen järjestämiskustannusten nousu merkittävää vuoden 2023 osalta**
 - **Kustannusnousu kohdistunut nimenomaisesti päiväkotitoimintaan ja erityisesti henkilöstökuluihin**
 - [Lapsen tuen lakimuutokseen](#) reagoitu lisäämällä myös mitoituksen ulkopuolista henkilöstöä
- **Osa kustannusnoususta selittää lapsimäärän kasvu**
 - Perhepäivähoidon lapsimäärän vähentymisestä huolimatta varhaiskasvatuksen suhteellinen osallistuminen sekä lapsimäärä on noussut
 - Päiväkotitoiminnassa erityisesti alle kolmevuotiaiden määrä kasvanut vuosina 2021-2023
 - Perhepäivähoidon kuihtuessa lapsimäärä kasvaa ainoastaan päiväkotitoiminnan osalta
 - Yksityisen toiminnan osalta suhteellinen lapsimäärä pysynyt vuoden 2019 tasolla – palvelusetelitoiminta kasvanut, yksityisen hoidon tuen käyttö vähentynyt

Mikä selittää kustannusten muutosta?

- **Varhaiskasvatuksen lapsen tuen lakimuutoksen yhteydessä lain toimeenpanon tueksi on palkattu lisähenkilöstöä saadun avustuksen turvin**
 - Henkilöstökulut kokovuotisina vuoden 2023 osalta – vuonna 2022 aikaisintaan elokuusta alkaen
 - Avustusten loppumisesta huolimatta palkattu henkilöstö koetaan tarpeelliseksi
 - Tuen muutoksen hallituksen esityksessä laskettu kustannusarvio (15 M€) liian alhainen
- **Varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain muutokset ovat pienentäneet asiakasmaksutuottoja merkittävästi.**
 - Maksettu kompensatio ei ole jakautunut tasaisesti varhaiskasvatusta järjestävien kuntien kesken.
 - Aiheuttanut myös palvelusetelikustannusten merkittävää nousua
 - Perheiden käyttäytyminen varhaiskasvatuksen palvelutarpeen osalta → maksuttomuus laajentaa palvelutarvetta ja lisää ilmoittamattomia poissaoloja → oikean henkilöstöresurssin määrittely entistä haastavampaa

Mikä selittää kustannusten muutosta?

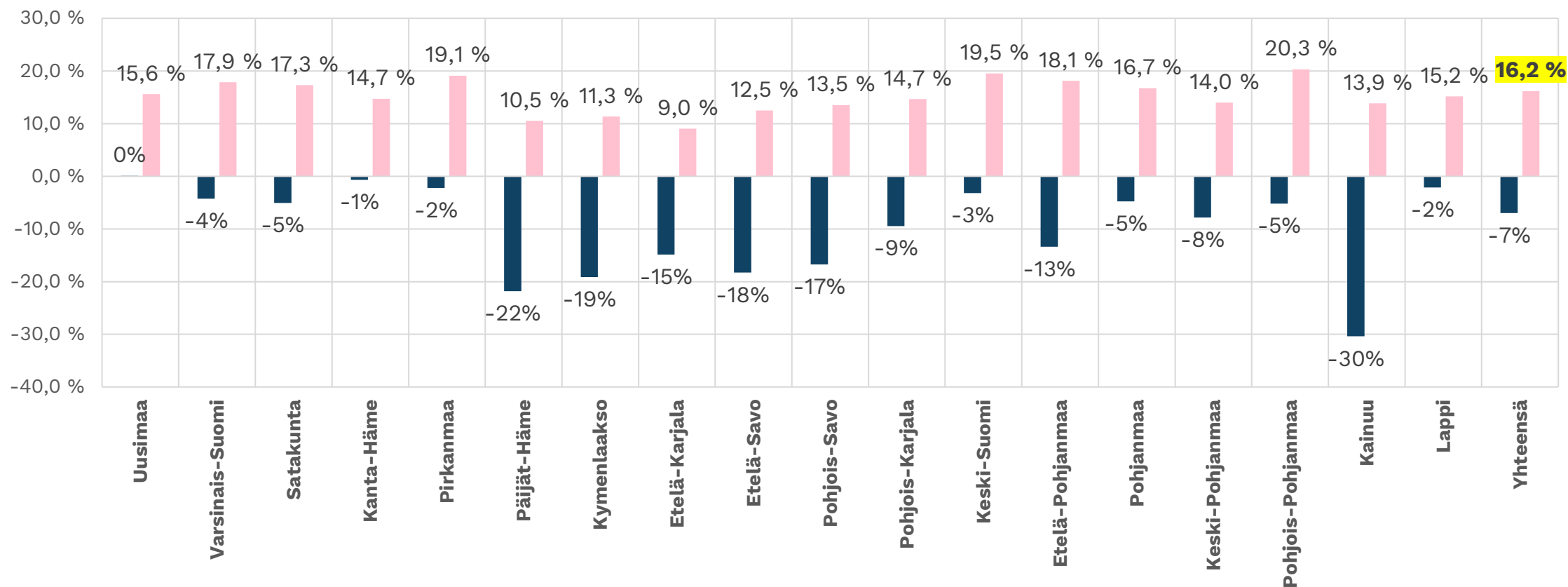
- **Aiempi varhaiskasvatustlain mitoitusäädöksen muutos ja ilmoitusmenettely on lisännyt henkilöstömäärää** (sijaiskustannukset ja toimintatavat muuttuneet)
 - Vaikuttanut henkilöstömenojen kasvuun vuosittain – myös varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrä on kasvanut
- **Tehdyt palkkaukseen liittyvät ratkaisut**
 - Henkilökohtaisia lisiä ja paikallisia järjestelyeriä suunnattu erityisesti varhaiskasvatukseen. Myös tehtäväkohtaisia palkkoja on tarkistettu erityisesti opettajilla
- **Vyörytyserien kasvu (sote-uudistuksen vaikutus)**
 - Varhaiskasvatuksen osuus aikaisempaa suurempi eikä vyörytyserät kaikilta osin pienentyneet hyvinvointialuemuutoksen osalta tasapainoisesti – ”jäi häntiä”
- Yleinen kustannustason nousu nostaa myös varhaiskasvatuksen kuluja
- Järjestämiskustannukset eivät laske, mikäli lasten määrä edelleen kasvaa osallistumisen kasvaessa – ikäluokkien pienentymisestä huolimatta

**Varhaiskasvatuksen
kustannusten muutos
palveluittain ja alueittain
tarkasteluna**

Päiväkoti – perhepäivähoito nettokulut muutos 2022-2023 maakunnittain

Kulut (netto), vuosimuutos 22-23, %

■ Perhepäivähoito ■ Päiväkotitoiminta

Varhaiskasvatuksen nettokustannusmuutos 2022-2023

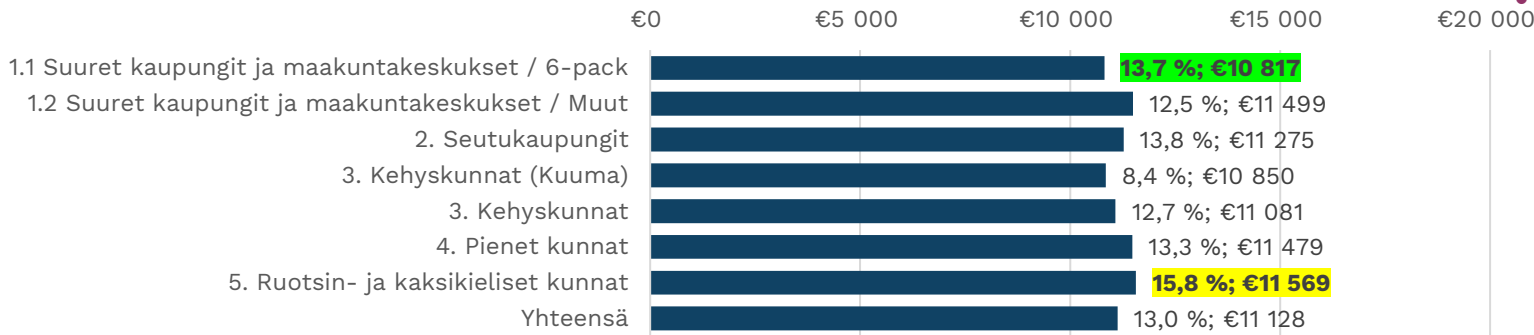
Kulut (netto), vuosimuutos 22-23, %				
Alue	Muu varhaiskasva	Perhepäivähoito	Päiväkotitoiminta	Yhteensä
Alle 2 000 as.	3,7 %	-11,1 %	15,7 %	11,6 %
2 000 - 5 000 as.	-1,5 %	-5,5 %	19,1 %	13,8 %
5 000 - 10 000 as.	4,0 %	-4,2 %	17,3 %	13,5 %
10 000 - 20 000 as.	-2,7 %	-12,1 %	17,1 %	12,5 %
20 000 - 50 000 as.	-4,7 %	-7,9 %	13,9 %	11,2 %
50 000 - 100 000 as.	1,1 %	-11,8 %	14,7 %	12,5 %
Yli 100 000 as.	0,1 %	-3,8 %	16,6 %	14,0 %
Yhteensä	-0,5 %	-7,0 %	16,2 %	13,2 %

Kulut (netto), vuosimuutos 22-23, %				
Alue	Muu varhaiskasva	Perhepäivähoito	Päiväkotitoiminta	Yhteensä
1.1 Suuret kaupungit	-0,5 %	1,3 %	17,0 %	14,2 %
1.2 Suuret kaupungit	-0,8 %	-9,6 %	14,9 %	12,8 %
2. Seutukaupungit	6,1 %	-11,5 %	14,4 %	11,2 %
3. Kehyskunnat (K)	-1,2 %	-7,0 %	13,8 %	11,5 %
3. Kehyskunnat	-5,3 %	-6,0 %	17,9 %	13,6 %
4. Pienet kunnat	-3,4 %	-7,1 %	17,4 %	11,8 %
5. Ruotsin- ja kaksikieliset kunnat	6,1 %	-2,4 %	18,5 %	16,4 %
Yhteensä	-0,5 %	-7,0 %	16,2 %	13,2 %

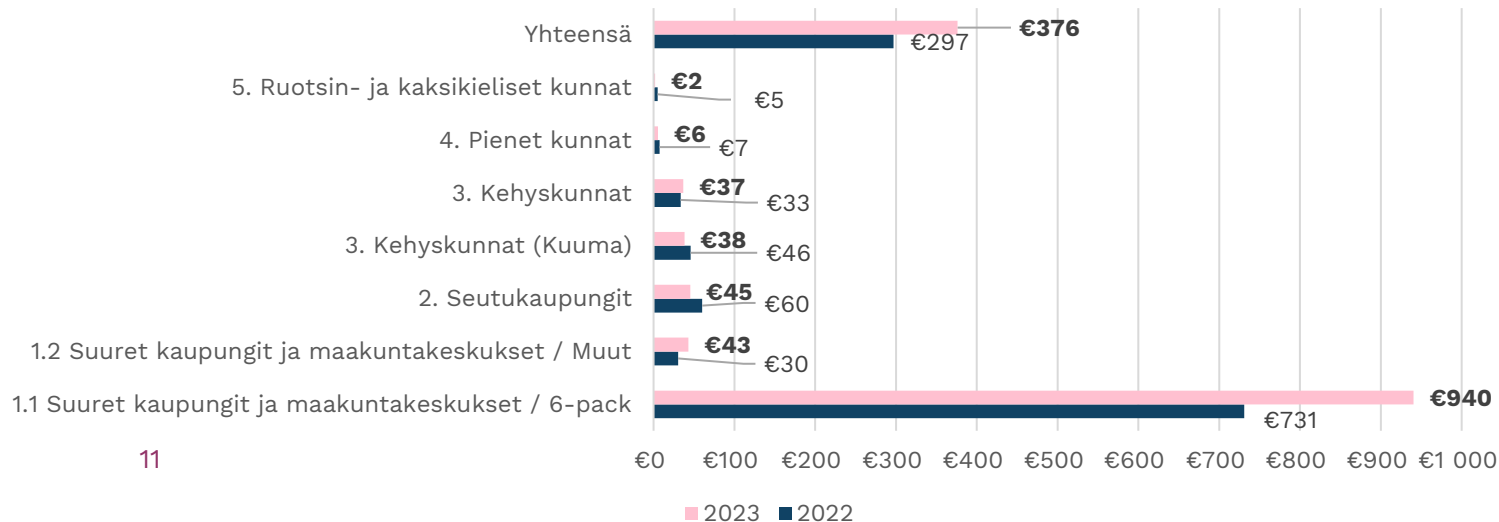
- Kustannusten nousu suhteellisesti suurinta ruotsin- ja kaksikielisissä kunnissa sekä kuusikkokaupungeissa ja kehyskunnissa, ei kuitenkaan kuumakunnissa
- Lasten määrä kasvaa päiväkotitoiminnassa, jolloin kustannusnousukin kohdentuu sinne

Henkilöstökustannukset kunnan oma toiminta €/lapsi/vuosi, sis. työvoimavuokraus

Päiväkotihoidon (kunnallinen) henkilöstökustannukset per lapsi 2023 ja vuosimuutos, %

Työvoiman vuokraus €/lapsi/vuosi

- Kunnilla on erilaisia tapoja sijaistoiminnan osalta

- Kaikki kunnat eivät käytä vuokratyövoimaa

Työvoiman vuokrausta käytetään erityisesti suurimmissa kaupungeissa

- Kulut kasvussa
- Pula kelpoisista työntekijöistä erityisen suuri pääkaupunkiseudulla
- Sairauspoissaolot lisääntyneet
- Vuonna 2023 kuntatyöntekijät olivat poissa töistä oman sairauden vuoksi keskimäärin 16,4 päivää.
- Luokanopettajat 12,7 päivää
Varhaiskasvatuksen opettajat 22,0 päivää
- Lastenhoitaja 27 päivää
- Keskiarvot kuitenkin laskeneet vuoteen 2022 verrattuna

- Henkilöstökustannukset nousseet merkittävästi kaikissa kuntaluokissa.

- Henkilöstökustannukset/lapsi/vuosi mukaan lukien työvoiman vuokraus vaihtelee 10 817 € ja 11 569 € välillä.

[Sairauspoissaolot työterveyslaitos:](#)

Päiväkotitoiminta hinta €/palvelussa oleva lapsi/vuosi

Alue	€/lapsi_netto_2022	€/lapsi_netto_2023	vuosimuutos, %
Alle 2 000 as.	14 045 €	15 805 €	12,5 %
2 000 - 5 000 as.	12 458 €	15 354 €	23,2 %
5 000 - 10 000 as.	12 152 €	14 091 €	16,0 %
10 000 - 20 000 as.	11 950 €	13 791 €	15,4 %
20 000 - 50 000 as.	12 242 €	13 910 €	13,6 %
50 000 - 100 000 as.	13 077 €	15 221 €	16,4 %
Yli 100 000 as.	12 467 €	14 234 €	14,2 %
Yhteensä	12 437 €	14 304 €	15,0 %

Alue	€/lapsi_netto_2022	€/lapsi_netto_2023	vuosimuutos, %
1.1 Suuret kaupungit ja maakuntakeskukset / 6-pack	12 261 €	14 086 €	14,9 %
1.2 Suuret kaupungit ja maakuntakeskukset / Muut	13 163 €	15 120 €	14,9 %
2. Seutukaupungit	12 370 €	14 252 €	15,2 %
3. Kehyskunnat (Kuuma)	12 214 €	13 355 €	9,3 %
3. Kehyskunnat	11 422 €	13 446 €	17,7 %
4. Pienet kunnat	12 928 €	15 060 €	16,5 %
5. Ruotsin- ja kaksikieliset kunnat	12 647 €	14 855 €	17,5 %
Yhteensä	12 437 €	14 304 €	15,0 %

- Päiväkotitoiminnan nettohinnan muutos €/lapsi noussut merkittävästi
- Lapsimäärä kasvanut vain hieman, tosin muutos suurempi alle kolmevuotiaiden ikäluokassa → vaikuttaa kokonaishintaan
- Hinnan nousu merkittävä kaikissa kunnissa
- Suurinta nousu ollut 2000-5000 asukkaan kunnissa

**Varhaiskasvatuksen
maksutuottojen muutokset
palveluittain ja alueittain
tarkasteltuna**

Maksutuotot vähentyneet merkittävästi

Maksutuotot (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito, muu varhaiskasvatus)

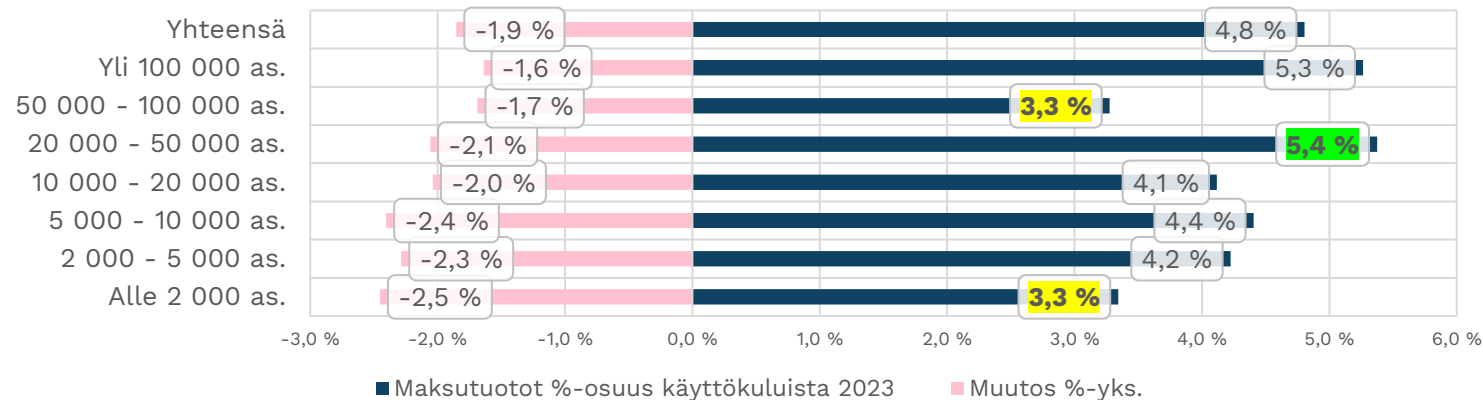
Alue	Maksutuotot 2023	Vuosi muutos 22-23, M€	Vuosi muutos 2022-2023, %
Alle 2 000 as.	1,1 M€	-0,6 M€	-35,4 %
2 000 - 5 000 as.	8,8 M€	-3,3 M€	-27,1 %
5 000 - 10 000 as.	15,7 M€	-5,7 M€	-26,6 %
10 000 - 20 000 as.	14,1 M€	-4,4 M€	-24,0 %
20 000 - 50 000 as.	31,2 M€	-7,8 M€	-20,0 %
50 000 - 100 000 as.	14,0 M€	-5,6 M€	-28,6 %
Yli 100 000 as.	94,7 M€	-13,1 M€	-12,1 %
Yhteensä	179,6 M€	-40,5 M€	-18,4 %

Alue	Maksutuotot 2023	Vuosi muutos 22-23, M€	Vuosi muutos 2022-2023, %
1.1 Suuret kaupungit ja maakuntakeskukset	78,2 M€	-9,2 M€	-10,5 %
1.2 Suuret kaupungit ja maakuntakeskukset	31,2 M€	-9,5 M€	-23,4 %
2. Seutukaupungit	16,7 M€	-6,4 M€	-27,8 %
3. Kehyskunnat (Kuuma)	14,8 M€	-2,9 M€	-16,2 %
3. Kehyskunnat	20,8 M€	-5,3 M€	-20,2 %
4. Pienet kunnat	11,9 M€	-5,2 M€	-30,4 %
5. Ruotsin- ja kaksikieliset kunnat	5,8 M€	-2,0 M€	-25,4 %
Yhteensä	179,6 M€	-40,5 M€	-18,4 %

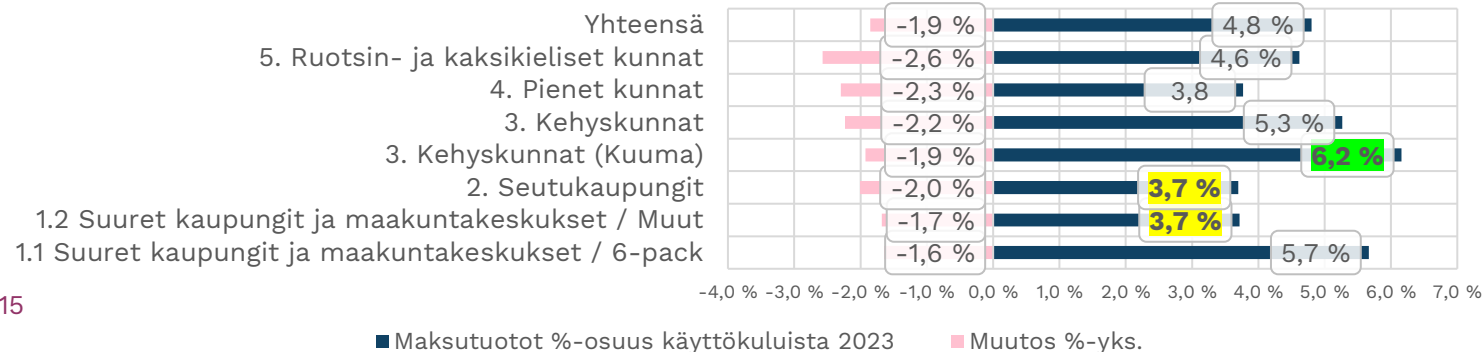
- Maksutuotot vähentyneet suhteellisesti enemmän pienemmissä kunnissa
- Asiakasmaksulain muutos 1.3.2023 sekä aikaisemmat muutokset tulo rajoihin vaikuttavat tuottokertymään
- **Milloin kunnassa syytä pohtia maksujen perimisen tarkoituksenmukaisuutta**
- **Mitä vaikutuksia maksuista luopumisella kaikkiaan voi olla?**

Maksutuottojen osuus käyttökuluista, päiväkotitoiminta

Maksutuottojen osuus käyttökuluista ja vuosimuutos (%-yks).

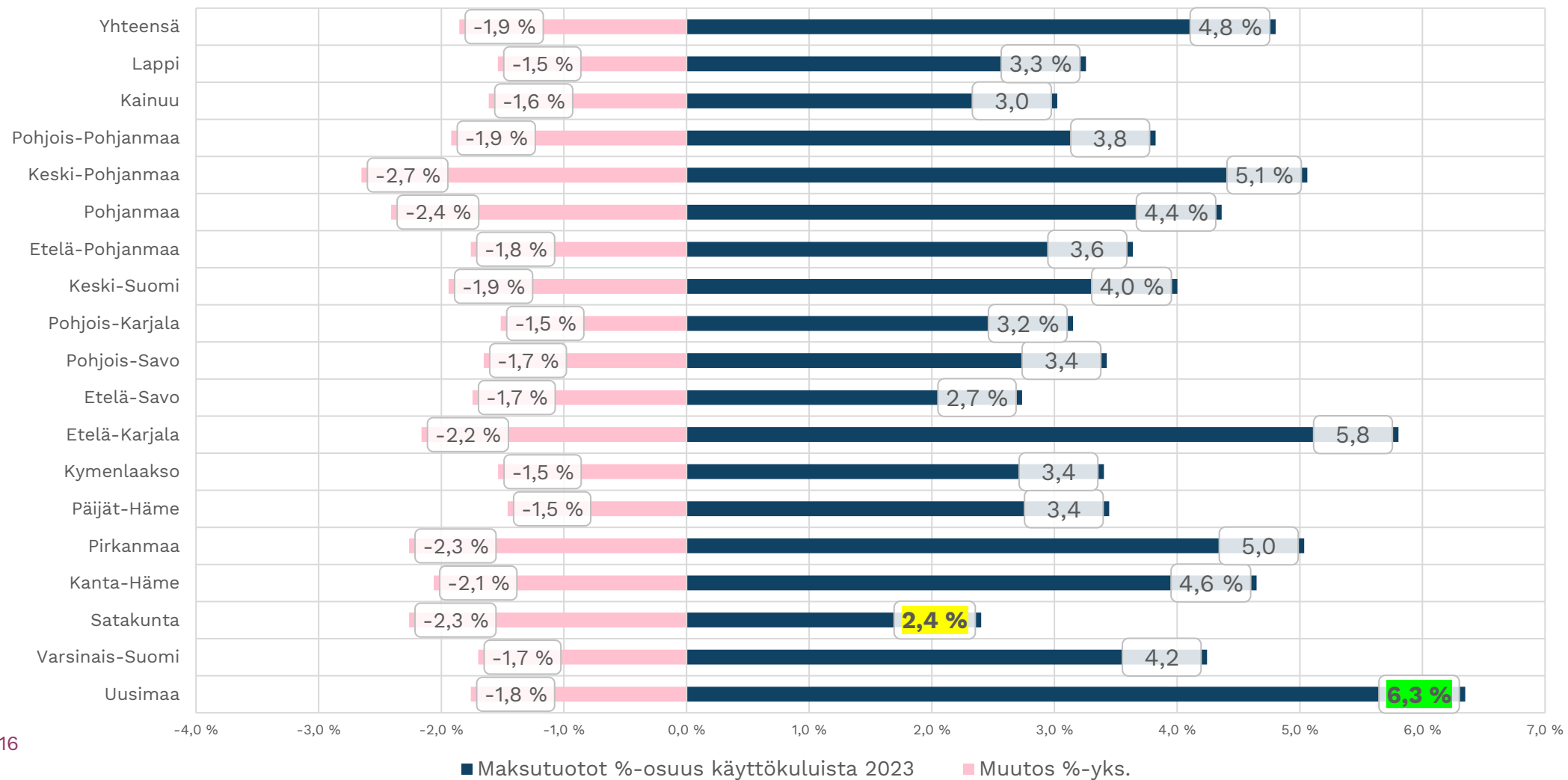
Maksutuottojen osuus käyttökuluista ja vuosimuutos (%-yks).

- Maksutuottojen osuus kokonaiskuluista alle 5 % vuonna 2023
- Kuntakokoluokittain merkittäviä eroja
- Kaikissa yli 20 000 asukkaan kunnissa peritään edelleen asiakasmaksuja (kts. [Kuntaliitto kartoitus 2024](#))
- Maksutuottojen osuus käyttökuluista päiväkotitoiminnassa pienin seutukaupungeissa
- Maksuja ei enää peritä ollenkaan 36 kunnassa - Milloin tulee keskustella kokonaan maksuttomasta varhaiskasvatuksesta ja mitä muuta siihen liittyy?

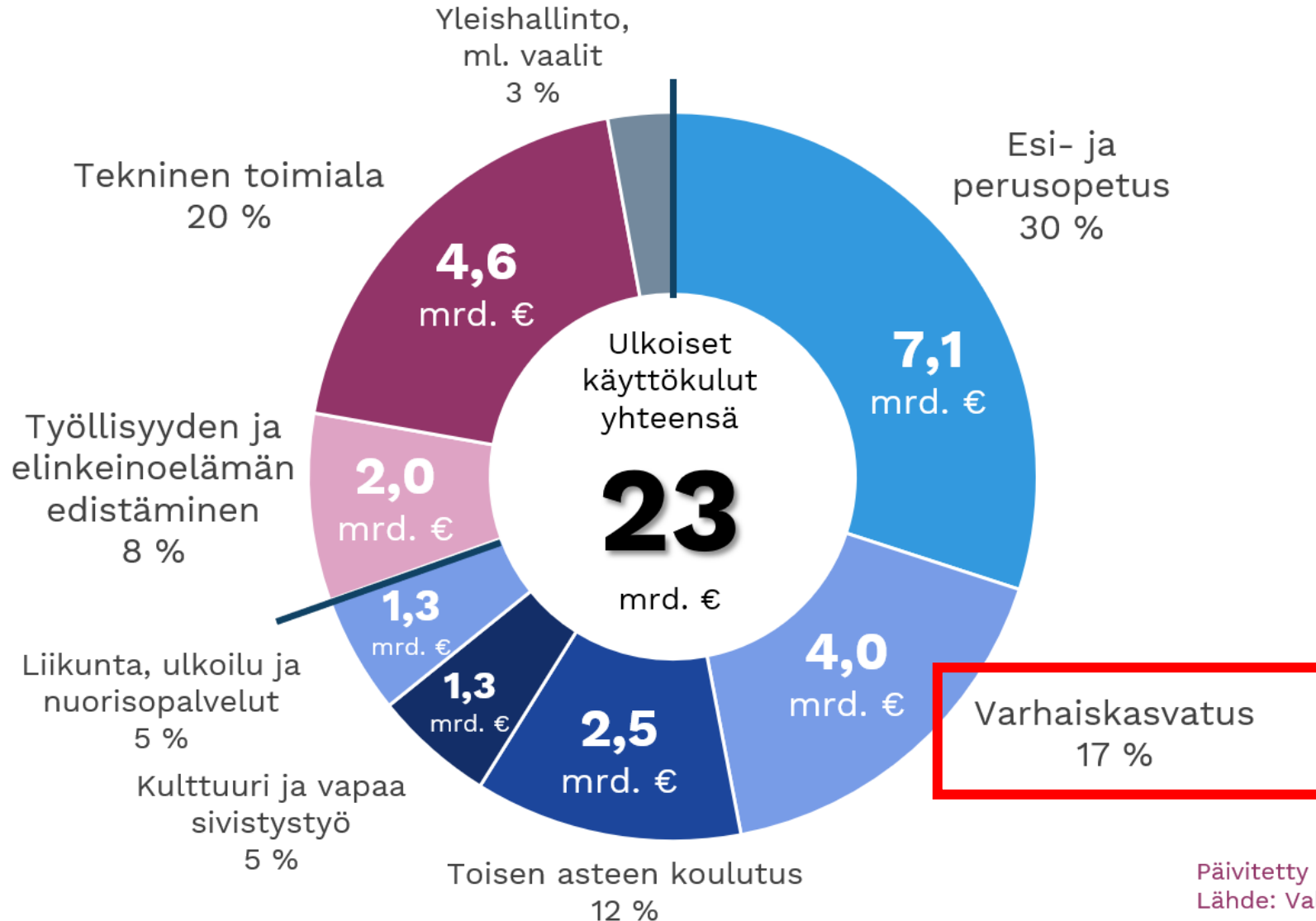
Maksutuottojen osuus käyttökuluista maakunnittain, päiväkotitoiminta

Maksutuottojen osuus käyttökuluista ja vuosimuutos (%-yks).

Johtopäätökset

Sivistystoimi on kunnan suurin toimiala

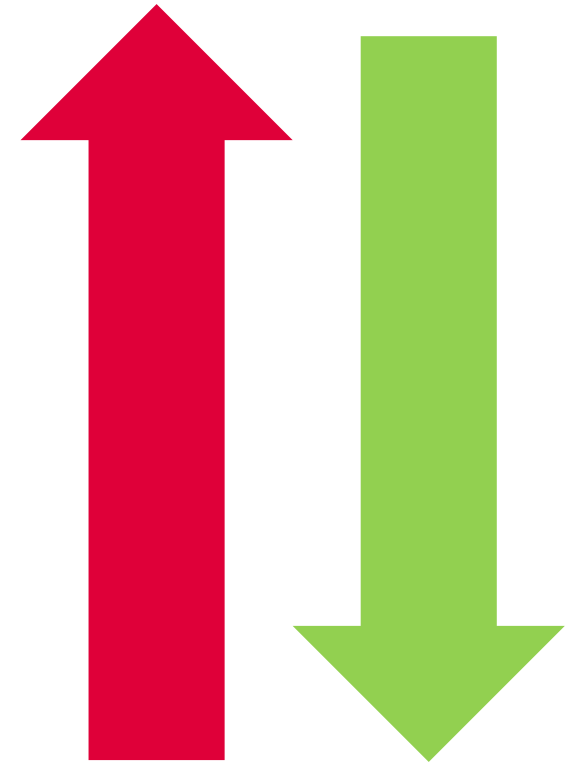
Kuntien tiukentuvassa taloustilanteessa joudutaan tekemään sopeutustoimia. Koska varhaiskasvatus on merkittävä palvelu kunnan talouden kokonaisuudessa, sopeutuspainet kohdistuvat myös varhaiskasvatukseen. **Onko varhaiskasvatuksen järjestämisestä tulossa kaikkine vaatimuksineen mahdoton yhtälö?**

Johtopäätökset

- Toiminnan toteuttaminen tarkasti mitoitettu ja mitoituksesta ei voi poiketa juurimistään syystä
- Palvelutarpeet laajenevat asiakasmaksujen tulorajojen noustessa ja jo yli puolet varhaiskasvatuksessa olevista perheistä ei maksa tulojen perusteella maksuja
- Sijaisjärjestelyihin panostettu ja lisähenkilöstöä on palkattu monista perustelluista syistä
- Palvelujärjestelmän tulee olla joustava ja vastata kaikkien perheiden erilaisiin palvelutarpeisiin ja nopeisiin muutoksiin
- **Lainsäädännön reunaehdot tiukat eikä niissä ole joustovaraa – palvelun on toisaalta oltava kaikkiin tilanteisiin sopeutuva**
 - Tulisiko varhaiskasvatustilaa joiltain osin tarkastella uudelleen?
 - Laadukkaasta toimintaympäristöstä ja toimintaedellytyksistä on pidettävä huolta

Löytyykö säästöpotentiaalia?

- Tuleeko palveluun edelleen enemmän alle kolme –vuotiaita?
- Mitoituksista ei voi juurikaan poiketa eikä todellisuus sen osalta ole muuttumassa
- Pula kelpoisesta henkilöstöstä – henkinen kuormitus → sairauslomat lisääntyneet
- Edelleen päiväkoteja myös rakennetaan ja uusitaan infraa
- Mistä voidaan nipistää jos sellaiseen on kunnassa tarvetta ilman että palvelu/laatu heikkenee?
- Lapsimäärän mahdollisesti vähentyessä tilojen ja henkilöstökapasiteetin muuttamisessa menee aikaa
- Onko syytä tarkastella toimintatapoja – miten muuttaa toimintakulttuuria ilman kustannusnousua?

KUNTA LIITTO